

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ἑβδομος

Συνδρομὴ ἑτήσια: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρροται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὀδὸς Σταδίου, 6.

10 Ἰουνίου 1879

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΗΡΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

D. Solomou

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

[Ἡ ἐπομένη βιογραφία συντάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προλεγόμενων τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1859 δημοσιευθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Ἰακώβου Πολυλά συλλογῆς, τῆς ἐπιγραφόμενης Διονυσίου Σολωμοῦ τὰ Ἐθνιστικὰ μ.ε.ν.α.]

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὴν 8 Ἀπριλίου 1798. Ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ κατάγεται ἐκ Κρήτης, ὅθεν εἶχε μεταναστεύσει εἰς Ζάκυνθον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Καταλεγόμενη μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τῆς Νήσου, εἶχε λάβει παρὰ τῆς Ἑνετικῆς Κυβερνήσεως, κατὰ τὸ 1785, τὸν τίτλον τοῦ Κόμητος, ὅπως πολλοὶ τῶν Ἑπτανησίων, κατὰ τὰ τότε εἰθισμένα. Ἐνναετής ὁ Δ. Σολωμὸς ἔμεινεν ὀρφανὸς πατρός μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, κληρονόμοι πλουσίας περιουσίας. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν τότε ἐν Ζακύνθῳ πρόσφυγα Ἰταλὸν Ἀββᾶν Σάντον Ῥώσσην ἐκ Κρεμῶνος. Ὅπως οἱ πλεῖστοι τῶν εὐπορούντων Ἑπτανησίων καὶ ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κηδεμόνος αὐτοῦ Ν. Μεσσαλά εἰς Ἰταλίαν μετὰ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ, ἐπανερχομένου εἰς τὴν πατρίδα του, ἵνα ἐκπαιδευθῆ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἰσῆλθη εἰς τὸ ἐν Ἑνετίᾳ Λύκειον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον μετεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ῥώσση εἰς Κρεμῶνα, συνεπεία παραπόνων τῶν διδασκάλων τοῦ Λυκείου, εἰς τὴν ἀυστηρότητα τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ὑποταχθῆ ὁ ζωηρὸς τοῦ νέου Σολωμοῦ χαρακτήρ. Ἐν Κρεμῶνι διαμένων παρὰ τῷ πρῶτῳ διδασκάλῳ του, ἐσπούδαζε περὶ τὴν Ἰταλικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν, θαυμαστικῶς προκόπτων, καὶ ἀκροώμενος τῶν μαθημάτων του διασήμου καθηγητοῦ Πίνη, τὸν ὁποῖον πάντοτε μετ' ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης ἐνθυμεῖτο, διὸ καὶ κατὰ τὸ 1850 ἀπέστειλεν αὐτῷ, ὑπεργήρῳ ἤδη ὄντι, ἐν ἐπιγράμματι ἀὸ μικρὸς Προφήτης, ὅπερ τὰ μέγιστα ἠυχαρίστησε τὸν σοφὸν γέροντα καθηγητὴν.

Συμπληρώσας τὴν ἐν Κρεμῶνι προπαιδείαν ὁ Σολωμὸς μετέβη εἰς Παβίαν, ἐγγραφεὶς εἰς τὴν ἐκεῖ Νομικὴν Σχολήν. Ἄν καὶ ἡ φυσικὴ ὀρμὴ του ἔφερεν αὐτὸν πρὸς ἄλλας μελέτας, τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ποίησιν, οὐχ ἤττον χάριν τύπου μᾶλλον, καὶ ἵνα ἐπανεῖλθῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ φέρων δίπλωμα διδάκτορος, ἠκολούθησε τῆς νομικῆς τὰ μαθήματα καὶ ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ doctoris utroque jure, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὠμολόγει, ὅτι ἐξ ἀγαθοσύνης μᾶλλον οἱ καθηγηταὶ ἔκριναν αὐτὸν ἄξιον τῆς τοιαύτης τιμῆς.

Τὴν πρὸς τὴν ποίησιν ἐμφυτον ῥοπήν του εἶχεν ἐπιδείξει ὁ Σολωμὸς εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης νεότητός του· περιπατῶν ποτε εἰς τὴν ὠραίαν τῆς πατρίδος του ἐξοχὴν μετ' ὀμηλικῶν, ἤκουσεν αἴφνης μακρόθεν τὸν μελαγχολικὸν ἦχον μιᾶς ποιμενικῆς φλογέρας· ἴσταται, καὶ ἡ ὄψις του ἀντανακλᾷ τὸ αἰφνίδιον αἰώρημα τῆς φαντασίας του.—«Τί αἰσθάνεσαι;» ἐρωτᾷ τὸν συνοδοιπόρου του.—«Τίποτε», τῷ ἀπαντᾷ ἐκεῖνος. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, φαίνεται, ὠμοιάζε πρὸς τὰ ἐν τῇ ἀκουστικῇ καλούμενα ἀνηγα σώματα. Τῆς ποιητικῆς του ταύτης εὐαισθησίας δείγματα παρεῖχεν ὁ Σολωμὸς ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν στίχων τοῦ Βιργιλίου, τοῦθ' ὅπερ ἐξέπληττε τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· ἡ δὲ κατὰ τὰ πρῶτα ἐν τῇ λατινικῇ καὶ Ἰταλικῇ στιχοιουργίᾳ γυμνάσματά του εὐχέρεια αὐτοῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁ διδάσκαλός του τῷ ἔλεγε· Greco, tu farai dimenticare il nostro Monti!

Ἐν Ἰταλίᾳ διεθλῶν τὰ πρῶτα τῆς νεότητός του ἔτη ὁ Σολωμὸς, καὶ ἐν τῇ δαιμονίᾳ γλώσσῃ τοῦ Λάντου καὶ τοῦ Πετράρχου διανύσας τὰς περὶ τὴν φιλολογίαν σπουδὰς του, ἐπανῆλθεν εἰς Ζάκυνθον τὸ 1818, ἐφόδιον φέρων τὴν φιλίαν διασήμων Ἰταλῶν φιλολόγων, οἷος ὁ Ἰωάννης Τόρτης, μαθητῆς τοῦ Παρίνη, καὶ ὁ Ἰωσήφ Μοντάνης. Ἐν τῷ στενῷ τῆς πατρίδος του κύκλῳ ἡ ὕψις τῆς τοῦ Σολωμοῦ διάνοια ἠσθάνετο ἐκυτὴν στενοχωρουμένην· διὸ καὶ ἐσκέπετο νὰ ἐπανεῖλθῃ εἰς τὴν φίλην αὐτῷ Ἰταλίαν, ὅπου εὐρὺ στάδιον θὰ ἠνοιγέτο αὐτῷ βεβαίως πρὸς τὸν Ἰταλικὸν Παρνασσόν. Ἄλλ' ἐν Ζακύνθῳ μένων ὁ Σολωμὸς, ἤρχισε μελετῶν τὴν δημῶδη γλῶσσαν εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, θέλων νὰ καθυποτάξῃ τὴν ποιητικὴν φαντασίαν του εἰς τὸν ῥυθμὸν γλώσσης, ἣν ἔως τότε δὲν εἶχε μεταχειρισθῆ· διὸ καὶ τὰ πρῶτα γυμνάσματά του ἐν αὐτῇ ὑπῆρξαν δύο μεταφρά-

εις ἐκ τοῦ Μεταστασίου, ἡ *Ἀροιξι καὶ τὸ Καλοκαίρι*, καὶ *ᾠδὴ εἰς τὴν Σελήνην*. Βραδύτερον δέ, περὶ τὸ 1821, ἔγραψε τὴν *Τρελλὴ Μάρα* καὶ πιθανῶς τὰ *Δύο Ἀδέλφια*.

Ἐν τούτοις κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἡ σάλπιγξ τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας εἶχε σημαίνει ἀπὸ τῆς Μονῆς τῆς Ἀγίας Λαύρας. Τὸ ἀντικείμενον ἦτο ἀντάξιον τῆς ποιητικῆς φαντασίας τοῦ Σολωμοῦ. Ἄλλ' ἂν καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου συνφκειούτο μὲ τὴν δημώδη γλῶσσαν καὶ ἤδη ἔγραφεν ἐλευθέρως εἰς αὐτήν, οὐχ ἦπτον ἐδίσταζε, παρὰ τὰς προτροπὰς τῶν φίλων, ἢ ἀποδυστῆ εἰς ἔργον μεγαλειτέρας σπουδαιότητος παρὰ τὰ μικρὰ *Τραγούδια*, ἅτινα ἕως τότε εἶχε γράψει, οἷα *Ὁθάνατος τῆς Ὀργάνης*, *Ὁ θάνατος τοῦ Βοσκού*, *Ἡ Εὐρυκόμη*, *Ἡ Ξαρθοῦλα* κλ. Εὐτυχῶς περὶ τὰ τέλη τοῦ 1822 ἔφθασεν εἰς Ζάκυνθον ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ὅστις, γνωρίσας τὸν Σολωμόν, παρώτρυνεν αὐτὸν ἀνευδότης νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἰταλικὴν ποίησιν καὶ νὰ ἀφιερῶθῃ ὅλως εἰς τὴν δημώδη ἑλληνικὴν, ἀναδεικνυόμενος θεμελιωτῆς νέας ποιητικῆς σχολῆς ἐν τῇ μελλούσῃ τότε Ἑλλάδι. Τὴν μελέτην τῆς μητρικῆς του γλώσσης ἠκολούθησεν ὁ Σολωμὸς βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Τρικούπῃ ὅθεν ἐνόσφ ὁ Τρικούπης ἔμενεν ἐν Ζακύνθῳ, ἦσαν ἀχώριστοι, περὶ τὴν μελέτην τῆς δημώδους γλώσσης καὶ τῆς ἀρχαίας καταγιγνώμενοι—*Παρατηρῶν*, τῷ ἔλεγεν ὁ Τρικούπης, ὅτι ὅσῳ προκόπτεις εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, τόσῳ ἀπλούστερα γράφεις εἰς τὴν ὀμιλουμένην.»—*«Τοῦτο σημαίνει»*, τῷ ἀπεκρίθη ὁ Σολωμὸς, «ὅτι ἐννοῶ καλλίτερα καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην.»

Καὶ τῶνόντι ἡ πρόδοξός του εἰς τὴν γλῶσσαν εἶναι καταφανὴς εἰς τὸν *Ἕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν*, ὃν ἔγραψε τὸν Μάϊον τοῦ 1823, ἐν τῷ διαστήματι ἐνὸς μηνός, ὡς λέγεται. Ὁ Ἕμνος οὗτος καὶ ὁ *Λάμπρος*, ὃν συγχρόνως τότε προσεσχέδιασε, βραδύτερον δὲ κατὰ διαφορὰς ἐποχὰς ἔγραψεν εἰς ἀποσπάσματα, ἔμεινε δὲ ἔργον ἀτελές, θεωροῦνται τὰ δύο ἀριστουργήματα τοῦ Σολωμοῦ. Ὁ Ἕμνος ἐτυπώθη τὸ 1824 τὸ πρῶτον ἐν Μεσολογγίῳ, ὅτε δὲ ὁ Τρικούπης ὑπῆγε ἢ ἀναγνώσῃ αὐτόν, ἀνέκδοτον ἔτι, εἰς τὸν Λόρδον Βύρωνά, ὁ μέγας οὗτος ποιητῆς εἶχεν ἤδη ἐκπνεύσει. Ὁ θάνατος δὲ τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς ἐν μέσῳ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Σολωμόν τὸ γνωστὸν λυρικὸν ποίημά του *Εἰς τὸ θάνατο τοῦ Λόρδ Μπαίρον*, ὅπου σὺν ἄλλοις δι' ἀπαραιμίλλου χάριτος καὶ ἐξαισίας καλλονῆς περιγράφει τοὺς ἐν Μεσολογγίῳ ἀγωνιζομένους ὡς ἐξῆς:

Δὲν ἦταν ἡ μέρα τούτη
Μοσχολίθινα, ψαλμοί.
Νά, μολύβια, νά, μπαροῦτι,
Νά, σπαθίων λαμποκοπή.

Ἐ τὸν ἀέρα ἀνακατόνοντα:
Οἱ σπιθόβολοι καπνοί,

Καὶ ἀπὸ πάνου φανερόντο
Ἰσλοὶ θεοὶ, πολεμικοί.

Καὶ εἶναι αὐτοί, ποῦ πολεμώντας
Ἐσκεπάζανε τῇ γῇ,
Ἰάνου εἰς τ' ἄρματα βροντώντας
Μὲ τὸ ἐλεύθερο κορμί.

Καὶ ἀγκαλιάσματα ἐκεῖ πλήθια,
Δάφναις ἐλάθαν, φιλιὰ,
Ὅσα ἐλάθανε εἰς τὰ στήθια
Βόλια τούρρικα, σπαθιά.

Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ πολεμάρχοι
Περιζώνουσε πυκνοί
Τὴν ψυχὴν τοῦ Πατριάρχου,
Ποῦ τὸν πόλεμο εὐλογεῖ.

Καὶ ἀναδεδύονται καὶ γέροντα,
Καὶ εἰς τὸ πρόσωπο ἰλαροί,
Χεραπλόνουσε καὶ παίρνοντα
Ἀπὸ τῆ σπιθοβολῆ.

Τοῦ Ἕμνου εἰς τὴν *Ἐλευθερίαν* ἐδημοσιεύθη τὸ 1825 ἀνάλυσις καὶ κρίσις ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σ. Τρικούπῃ γραφεῖσα καὶ καταχωρηθεῖσα ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ αἰοδίδμου Φαρμακίδου ἐκδιδομένη τότε ἐν Ναυπλίῳ *Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς Ἑλλάδος*, ἐξ ἧς, χάριν τῶν νεωτέρων, ἀποσπῶμεν τὸ συμπέρασμα:

«Τὸ γυμνασμένον εἰς τὴν ποίησιν αὐτὴ ἀκούει εἰς αὐτὸν τὸν Ἕμνον ὅλους τοὺς τύπους τῆς ποιήσεως καὶ ἡ ποικιλία αὐτῆ τὸ μαγεύει τόσον, ὥστε θέλει νὰ τὸν ἀκούσῃ ὅλον διὰ μιᾶς. Βάθος γνώσεων τῶν κανόνων τῆς ὑψηλῆς λυρικῆς δειχνεῖ ὁ ποιητῆς, ὅταν πηδᾷ ἀπὸ μίαν ὑπόθεσιν εἰς ἄλλην ἢ θερμότης τῆς καρδίας του ἀποφεύγει πάντοτε τὴν ψυχρότητα τῆς μυθολογίας καὶ τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν του ἀποστρέφεται τοὺς κοινούς τύπους τῆς ποιήσεως. Εἶναι γραμμένος εἰς τὴν κοινοτάτην γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι παράκαιρον νὰ κάμω κάμμιαν κρίσιν, θέλοντας κατὰ τὸ παρὸν ν' ἀποφύγω τὰς συνειθισμένας διὰ τὴν γλῶσσάν μας λογομαχίας· ἀλλ' ὅποιαδήποτε καὶ ἂν ᾖ καθενὸς ἡ γνώμη, δίκαιον εἶναι νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ εὐρυχωρία τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ ἐπλάτυνε καὶ αὐτὰ τὰ στενά ὄρια τῆς κοινῆς μας γλώσσης, τὴν ὁποίαν καὶ ἀνέβασεν εἰς τὰ ὕψη τῶν ἰδεῶν του. Ἡ ἀρμονία τῶν στίχων θὰ φανῇ νέα βέβαια εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀκοὴν καὶ ὄχι ἀρεστή· ἀλλὰ δὲν δυσκολευομαι νὰ εἰπῶ, ὅτι εἶναι τόσον περισσώτερον ἡδονικὴ, ὅσον τὸ αὐτὸ τοῦ ἀκρατοῦ εἶναι μουσικώτερον. Ἄν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἡ εἰλικρινὴς μου πρὸς τὸν ποιητὴν φιλία, νομίζω, ὅτι οἱ ἀξιῶ ἀναγνώσται αὐτοῦ τοῦ Ἕμνου θέλει εἰποῦν τὸν κρίνοντα δόξαν τῆς Ἑλλάδος καὶ θέλει εἰποῦν μαζύ μου, ὅτι εἰς κἀνένα καιρὸν καὶ εἰς κἀνένα ἔθνος ἡ Ἐλευθερία δὲν ἦρε ψάλτην ἀξιώτερον.»

Καὶ τῶνόντι ἀναφέρων ἀνωτέρω ὁ Τρικούπης τοὺς στίχους, δι' ὧν περιγράφει ὁ Σολωμὸς τὴν Ἐλευθερίαν, λέγει: «Μία τέτοια περιγραφή πρέ-

πει νὰ ἦναι ἡ ἑσπερινὴ καὶ αὐγινὴ προσευχὴ
κάθε φιλελευθέρου.»

"Α! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει
Σαν ἡλίου φεγγαβολή,
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
Δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τὴν γῆ.
Λάμπην ἔχει ὅλη φλογώδη·
Χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός,
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
Κι' ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι τὸν Ὕμνον τοῦτον ἐμελο-
θέτησεν ὁ πολὺς τὴν μουσικὴν τέχνην Νικόλαος
Μάντζαρος ὁ Κερκυραῖος, φίλος στενὸς γενόμε-
νος τοῦ Σολωμοῦ, ὅτε οὗτος περὶ τὸ 1828 με-
τέβη καὶ ἀποκατέστη ὀριστικῶς ἐν Κερκύρα, ἐπὶ
τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἀφιερωθῆ ἀνετώτερον εἰς τὰς
προσφιλεῖς περὶ τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ποιήσιν
μελέτας του. Ἡ μουσικὴ τοῦ Ὕμνου τούτου, θεω-
ρουμένη μὲν καὶ πρὸ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑβτανή-
σου ὡς ἔθνικὸς ὕμνος, καθιερώθη μετ' αὐτὴν ὡς
ὕμνος Βασιλικός. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ Ὕμνου τούτου
καὶ ἄλλα ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ ἐτόνισε θαυ-
μασίως ὁ Μάντζαρος, οἷον τὴν *Φαρμακωμένην*,
τραγικὸν κοινωνικὸν ἐπεισόδιον τῆς Ζακύνθου,
τὴν *Αὐγοῦλα*, τὴν *Ξαρθοῦλα*, τὰς δύο πρώτας
στροφὰς τοῦ Ὕμνου εἰς τὸν *Μπαῖρον*, κλ.

Ἐν Κερκύρα διαμένων ὁ Σολωμὸς ἐξηκολούθει
μετὰ θάρρους τὸ στάδιον, ὅπερ ἤνοιγε πρὸ αὐτοῦ
ἡ ὑψηλὴ φαντασία του καὶ αἱ ὀσημέραι βαθυτέ-
ραι περὶ τὴν τέχνην καὶ τὴν φιλοσοφίαν μελέ-
ται του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἐσχέδιαζε
τὸν *Κρητικόν*, ὅστις ὅμως, ὅπως καὶ πολλὰ τῶν
ἔργων του, ἔμεινεν ἀπόσπασμα, καὶ μόνον μετὰ
τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐγένετο γνωστόν. Κατὰ τὸ
1833 πεισματώδης οἰκογενειακὴ δίκη, ἀπειλοῦ-
σα, ἐὰν κατ' αὐτοῦ ἀπέβαινε, ν' ἀναρπάσῃ ἀπ'
αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του ὀλόκληρον τὴν πα-
τρικὴν κληρονομίαν, διαρκέσασα δὲ μέχρι τοῦ
1838, ἀπέσπασεν αὐτὸν τῆς συνήθους μελέτης
του καὶ ἐτάραξαν τὴν γαλήνην τοῦ βίου του ἐν-
σπείρασα εἰς τὴν ψυχὴν του τὰ ἀχώριστα ἀπὸ
τοιούτων δικῶν πάθη καὶ καταστάσασα τὸν τέως
ἀγαθόπιστον χαρακτῆρά του φιλύποπτον καὶ κά-
πως μισάνθρωπον, διότι, ὡς ἔλεγεν, ἡ περίστα-
σις αὕτη παρέσχεν αὐτῷ ἀφορμὴν νὰ μεταβάλλῃ
γνώμην περὶ πολλῶν φαινομένων φίλων του.

Ἀπομονωθεὶς οὕτω ἐκουσίως ὁ Σολωμὸς κα-
τεγγίετο εἰς φιλοσοφικὰς μᾶλλον μελέτας καὶ
εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν ἀτελῶν ἔργων του,
ὧν ὅμως οὐδὲν ἄφηκε τετελεσμένον. Εἰς ταῦτα ἀ-
νάγεται καὶ τὸ τῶν *Ἐλευθέρων Πολιορκημέ-
νων*, ἧτοι ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου, ἔργον
θαυμάσιον, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ὀλίγων ἀποσπα-
σμάτων ἅτινα ἐσώθησαν καὶ τῶν ἰδιοχείρων ση-
μειώσεων τοῦ ποιητοῦ, διότι ὁ Σολωμὸς, ὑπέκρινεν
εἰς τὰς ὑπὲρτιδας ὁρμὰς τῆς εὐρείας φαντασίας
του, ἔγραψεν ἐν εἴδει σημειώσεων εἰς πεζὸν λό-
γον τὰς ἰδέας του, ἐπιφυλακσόμενος βραδύτερον

νὰ τὰς στιχουργήσῃ καὶ κατατάξῃ. Ἄλλ' αὐτὸς
οὗτος τῆς φαντασίας του ὁ ὀργανισμὸς, ἡ ἀφιέ-
ρωσις του ἴσως εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας, καὶ ἡ
πρὸς τὴν κοινωνίαν ἐπελθούσα, ἕνεκα τῶν προε-
κτεθέντων αἰτίων, οἰονεὶ ἀποστροφή συνετέλεσαν
ἴσως εἰς τὸ ἀνωτέρω ἀποτέλεσμα· διὸ καὶ ὅταν
ἀπέθανεν οἱ πάντες ἐπίστευον, ὅτι ὁ ἀ εὐρεθῶσι
μεταξὺ τῶν χειρογράφων αὐτοῦ ἀριστουργήματα,
κρίνοντες ἐκ τῶν ὀλίγων στίχων, οὓς ἐνόησε ἀ-
πήγγελλε διὰ τῆς μελιρρύτου καὶ ἐρρύθμου φω-
νῆς του πρὸς τοὺς φίλους του. Ὅθεν καὶ κατ'
ἀρχὰς ἐπιστεύθη, ὅτι τὰ χειρογράφα αὐτοῦ ἐκλά-
πησαν ὑπὸ κερδοσκοποῦ· ἀλλ' ἤδη εἶναι βέβαιον,
ὅτι τὰ περισωθέντα ἦσαν τὰ μόνα ὅσα ὁ Σολω-
μὸς ἀποθνήσκων ἀφήκε. Ταῦτα δὲ, κατ' ἐντολὴν
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ μόνου κληρονόμου Δημη-
τρίου, ἐξεδόθησαν ἐν Κερκύρα τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ
κυρίου Ἰακώβου Πολυλά, φίλου αὐτοῦ, κατατά-
ζαντος δεόντως ταῦτα καὶ δι' ἐμβριθοῦς προλό-
γου συνοδεύσαντος αὐτά.

Κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ βίου του δεκαετη-
ρίδα ὁ Σολωμὸς ἐπανῆλθεν αὔθις εἰς τὴν ἰταλι-
κὴν ποιήσιν καὶ διάφορα ἐν τῇ ἀρμονικωτάτῃ ἐ-
κεῖνῃ γλώσσῃ ἐστιχουργήσασα μικρὰ ποιήματα, ἅ-
τινα καὶ ταῦτα μετὰ τῶν λοιπῶν ἐξεδόθησαν,
συμπεριληφθέντα ἐν τῇ προσημειωθεῖσῃ Συλλογῇ
μετὰ προλόγου τοῦ καθηγητοῦ Ἰωσήφ Κουαρ-
τάνου.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν λυρικῶν, ὁ Σολωμὸς ἔγραψε
καὶ σατυρικά τινα, ὧν πρωτεύει τὸ *Ὀνειρο*, γρα-
φὲν τῇ ἐπαύριον τῆς κηδείας ἐνὸς βαθυπλούτου
εὐπατρίδου συμπολίτου του, φημιζομένου ἐπὶ
φιλαρπαγίᾳ καὶ τοκογλυφίᾳ. Ἐπίσης δὲ καὶ ἐ-
πιγράμματα τινα, ἐν οἷς τὸ ἐξῆς εὐφύεστατον εἰς
δοκησίσοφον·

Σὲ βλέπω πάντα ποῦ κυλᾷς·

Γιὰ πὲς μου, ψύχαλο, ποῦ πᾶς;

Ποῦ πᾶς ὄμπρὸς ὀπίσω;

— Τὸν κόσμον νὰ φωτίσω!

Ὁ Σολωμὸς εἶχεν ἐνόησε καὶ τὴν οὐρανίαν δύ-
ναμιν τοῦ αὐτοσχεδιάζειν. Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν
ποιημάτων του ἀπαντῶνται καὶ τινα αὐτοσχε-
διασμένα ἰταλιστί, ἴσως διότι τὸ στιχουργεῖν
ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ ἦτο αὐτῷ προχειρότερον,
ἢ διότι εἰς τὰς περιστάσεις καθ' ἃς ἀπήγγειλε
ταῦτα προσήρμοξε μᾶλλον ἢ ἰταλικὴ στιχουργία.
Ἀλλὰ καὶ εἰς πεζὸν ἔγραψεν ὁ Σολωμὸς καὶ ἰ-
ταλιστί καὶ ἑλληνιστί. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔρ-
γων του τούτων εἶναι ὁ Διάλογος περὶ γλώσσης
μεταξὺ *Ποιητοῦ*, *Φίλου* καὶ *Σοφολογιώτατου*,
γραφεὶς ἐν τῇ δημῳδῇ γλώσσῃ τὸ 1824, οὗ ἀν-
τίγραφον διετήρησεν ὁ φίλος αὐτοῦ Γ. Τερτσέτης
καὶ οὕτω περισωθεὶς ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ εἰρη-
μένῃ Συλλογῇ· καὶ ὁ ἐπικηδεὺς εἰς τὸν Οὔγον
Φώσκολον, φίλον καὶ συμπολίτην του, ἀπαγγελ-
θεὶς τὸ 1827 ἐν τῇ Λατινικῇ Μητροπόλει τῆς
Ζακύνθου, τελομένου μνημοσύνου ὑπὸ τῶν συγ-

γενῶν τοῦ Φωσκόλου ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, Ἰταλιστὶ γεγραμμένῳ, ἡ ῥητορικὴ δεινότης τοῦ Σολωμοῦ δὲν φαίνεται κατωτέρα τῆς ποιητικῆς τοῦ τέχνης· τοσαύτην δὲ εἰς τοὺς ἀροατάς, ἀπαγγελλόμενος ὁ λόγος οὗτος παρήγαγεν αἰσθησιν, ὥστε τὸ ἱερόν τοῦ τόπου δὲν ἀπέτρεψεν αὐτοὺς νὰ χειροκροτήσωσι τὸν ῥήτορα.

Ὁ Σολωμὸς ἀπέθανεν ἐν Κερκύρα, ὅπου διαρκῶς ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως του διέμεινε, τὴν 9 Νοεμβρίου 1856, ἐκ μακρᾶς νόσου, μὴ διαγνωσθείσης ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, καταληξάσης δὲ εἰς ἐγκεφαλικὸν πάθημα. Ἡ Ἰόνιος Βουλὴ, συνεδριάζουσα τότε, δι' ὁμοφώνου ψηφίσματος διέκοψε τὰς συνεδριάσεις τῆς, κηρύξασα δημοσίον πένθος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ μεγάλου ἀνδρός· ἡ δὲ δημοτικὴ τῆς Κερκύρας ἀρχὴ διέταξε νὰ παύσῃ πᾶσα δημοσίᾳ διασκεδάσις καὶ αἱ θεατρικαὶ παραστάσεις, ἐνόσω ὁ νεκρὸς τοῦ Σολωμοῦ ἔμεινεν ἄταφος· ἡ κηδεία αὐτοῦ, καθ' ἣν ἅπασα ἡ πόλις συνέβρευσε σκυθρωπὴ καὶ ἐν σιγῇ, εἶχέ τι τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβάλλον. Ἐν δὲ τῇ πατρίδι αὐτοῦ Ζακύνθῳ ἐγένετο δημοτελέστατον μνημόσυνον, καθ' ὃ πλεῖστοι ἀπηγγέθησαν ἐπικηδεῖσι λόγοι, ἐν οἷς βεβαίως ὁ ὠραιότερος ὑπῆρξεν ὁ ὑπὸ τοῦ τότε ἐν Ζακύνθῳ διατελοῦντος προέδρου τοῦ Πρωτοδικείου Ἰουλίου Τυπάλδου, τοῦ ἐπιχαρίτου ποιητοῦ τοῦ *Θανάτου τῆς Χάμικας* καὶ τοῦ δεξιῦ μεταφραστοῦ εἰς στίχους ῥέοντας καὶ ὠραίους τῆς *Ἀπελευθερωμένης Ἰερουσαλήμ* τοῦ Τάσσου, ἧς ἀποσπάσματα πρὸ ἔτους ἐδημοσίευσεν ὁ *Παρισσοῦς* καὶ ὁ *Ζακύνθιος Ἀρθῶν*.

Τὸ σῶμα τοῦ Σολωμοῦ ἐτάφη προσωρινῶς ἐν τῷ κοιμητηρίῳ Κερκύρας, ὁπόθεν βραδύτερον, κατὰ τὸ ἔτος 1861, κατὰ βούλησιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δημητρίου, γενομένης τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων, μετηνεχθήσαν τὰ ὅσα αὐτοῦ εἰς Ζακύνθον καὶ ἐναπετέθησαν ὀπισθεν τοῦ Ἁγίου Βήματος τοῦ Ναοῦ τοῦ Παντοκράτορος ἐπὶ τῆς Πλατείας τοῦ Ἁγίου Μάρκου, μετονομασθείσης ἔκτοτε, ψηφίσματι τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου, *Πλατείας τοῦ Ποιητοῦ*. Ἐπὶ τοῦ τόπου ἐκείνου ἀνηγέρθη, δαπάναις τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, στήλη ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου φέρουσα τὴν προτομὴν αὐτοῦ, καλλιτεχνηθεῖσαν ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κόσσου καὶ πολλαχῶς ἀνακαλοῦσαν τὴν γλυκεῖαν ἄμα καὶ ἐπιβάλλουσαν μορφήν τοῦ μεγάλου ἀνδρός.

Τὸν Σολωμὸν ἐξόχως ἐτίμα ὁ διάσημος τῆς Ἰταλίας φιλόλογος Ὁμασκαῖος, ὅστις, πρόσφυξ ἐν Κερκύρα διαμείνων, στενὴν εἶχε συνδέσει μετ' αὐτοῦ φιλίαν· ἐθεώρει δὲ τὰ ἰταλικά ποιήματά του γνήσια ἄνθη τοῦ ἰταλικοῦ Παρνασσοῦ. Ἄλλὰ καὶ τὰ Ἑλληνικά στιχοιργήματά του, ἀκούων ἀπαγγελλόμενα ἀπὸ τοῦ τεχνικώτατον αὐτοῦ ποιητοῦ στόμα, κατέβηγον αὐτόν·

διὸ καὶ τὸ ἐπίγραμμα *Μικρὸς Προσῆτης*, ἅμ' ἀκούσας ἀπαγγελλθέν, μετέφρασεν εἰς ὠραίους λατινικούς στίχους. Παραβάλλων δ' ὁ Ὁμασκαῖος τὸν Σολωμὸν πρὸς τοὺς Γερμανοὺς, τῷ ἔλεγεν· «Ἐκεῖνοι δίδουν καὶ εἰς τὰ κοινὰ νοήματα τὴν ἔψιν τῆς ἐμβριθείας· σὺ ὅμως εὔρες τὸν τρόπον νὰ καταστήτης κοινὰς καὶ τὰς βαθυτέρας ἐνοίας.»

Ὁ Σολωμὸς δύναται δικαίως νὰ κληθῇ *Ἑθνικός ποιητής*, διότι ὑποθέσεις ἐθνικαὶ ὑπῆρξαν αἱ ὠραιότεραι ἐμπνεύσεις τῆς φαντασίας του. Ἐκεῖθεν ἡ πάλλουσα ἑλληνικὴ καρδιά αὐτοῦ ἠρύσθη τὰ προπλάσματα, εἰς τὰ ὅποια ἡ δαιμονία αὐτοῦ τέχνη ἐνεφύσησε ζῶν, καταστήσασα αὐτὰ ἀθάνατα. Ὅτι δὲ ὁ Διονύσιος Σολωμὸς τὴν καρδίαν εἶχεν ὅλως ἑλληνικὴν, ἀποδεικνύει ἡ ἐξῆς αὐτόγραφος σκέψις του, ἧτις εὔρεθη ἐν τοῖς χειρογράφοις του·

«Κλείσε μέσα ἔς τὴν ψυχὴ σου τὴν Ἑλλάδα, καὶ θὰ αἰσθανθῆς μέσα σου νὰ λαχταρίζῃ κάθε εἶδος μεγαλείου.»

Ὅταν καὶ ἡμεῖς, ἐκ τῶν παθημάτων συνετισθέντες, παύσωμεν νὰ ἡμεθα ὀλιγώτερον βυζαντινοί, συζητοῦντες προτιμώτερον τὰ περὶ τοῦ κύρους δημοτικῆς τιμῆς ἐκλογῆς ἢ ἀνδρικώτερον καὶ πρεπωδέστερον ἐνεργοῦντες ἐν τῷ περὶ ἐπεκτάσεως τῶν ἡμετέρων ὀρίων ζητήματι, ὅταν λέγω καὶ ἡμεῖς σκεφθῶμεν, ὡς οἱ ἀναγεννηθέντες Ἰταλοὶ πράττουσι, πρὸ αὐτῶν δὲ πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἔχοντα τῆς εὐγνώμοσύνης καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπροσέπειας τὴν συναίσθησιν, νὰ ἀποδώσωμεν τὴν προσήκουσαν τιμὴν εἰς τοὺς διασήμεους τοῦ ἔθνους ἀνδρας, εἴτε ἐν ὅπλοις, εἴτε ἐν γράμμασιν, εἴτε ἐν ἐπιστήμαις διαπρέψαντας, ἴσως τότε ἀναρτηθῆ που καὶ ἡ εἰκὼν ἢ στήθῃ ἢ προτομῇ, δημοσίᾳ δαπάνῃ, ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Κράτους, τοῦ ψάλτου τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ἐν Ἀθήναις, μηνὶ Μαρτίῳ 1879.

Δ. Π. Σ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

ἐν ἡμέραις ὀγδοήκοντα.

Μυθιστορία Ἰουλίου Βέρν.—Μετάφρ. Ἀγγέλου Βλάχου.]

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 337.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'.

Ὅπου ὁ Φίξ ἐργάζεται σπουδαίως ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Φιλέα Φόγ.

Ὁ Φιλέας Φόγ καθυστέρει κατὰ εἰκοσιν ὥρας, ὁ δὲ Πονηρίδης, ἀκουσία τῆς βραδύτητος ἀφορμῆς, ἦν ἀπληπισμένος, ἀναλογιζόμενος ὅτι ἀνεπιστρεπτὴ κατέστρεψε τὸν κύριόν του.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ πρᾶκτωρ προσήλθεν εἰς τὸν κ. Φόγ, καὶ θεωρῶν αὐτὸν ἀσκαρδαμυκτεῖ, τὸν ἠρώτησε:

— Σπουδαίως, κύριε, βιάζεσθε;

— Σπουδαιότατα· ἀπῆντησεν ἐκεῖνος.